

PILLANATKÉPEK EGY IGAZGATÓSÁG ÉLETÉBŐL A NYÍREGYHÁZI VÍZÜGYI IGAZGATÓSÁG 1956-BAN

Dr. Konecsny Károly
hidrológus

Kivonat: 1956-ban az immár egységes állami vízügyi szervezetet az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) irányította. A tizenkét területi vízügyi szervezet között volt a Felső-Tisza-vidéken a „*Vízügyi Igazgatóság Nyíregyháza*”. Az igazgatóság szervezete 1956-ban alapvetően négy nagy egységbe tagolódott: I. igazgatói közvetlen csoportok, II. Főkönyvelőség, III. Terv és beruházási Osztály, IV. Műszaki Osztály. A mintegy 400 fő közalkalmazott között csupán néhány magasan képzett mérnök volt, akik a korábbi folyam mérnöki hivataloknál, társulatoknál szereztek szakmai tapasztalatot, illetve friss műszaki egyetemi diplomával rendelkeztek.

Budapest után, 1956. október 26-tól Nyíregyházán is forradalmi események kezdődtek. 1956. október 31-én kelt intézkedés folytán az igazgatósági személyzeti csoport megszűnt, a káderanyagokat megsemmisítették. Az MDP pártszervezet és a szakszervezet tevékenysége szünetelt, viszont létrejöttek a vállalati Forradalmi Bizottság és a munkástanácsok. Az igazgatóságnál a dolgozói sztrájk miatt, a fenntartási, beruházási tevékenységek leálltak. A Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Történeti Gyűjteményében található, november 27-i igazgatói körlevél a „kényszerű szünetelés” után műszaki munkálatok folytatására hívta fel az egységvezetőket. Érdekes itt található dokumentum, *Dégen Imre* OVF főigazgató 1956. december 1-i felhívása a vízügyi dolgozókhoz, melyben szintén a munka újbóli beindítását kérte. A forradalom leverése utáni pártállami megtorlások az igazgatóság néhány munkatársát is érintették. Az 1957. év elején, szervezeti változásokra került sor úgy a központi osztályok, mint a szakaszmérnökségek vonatkozásában.

Kulcsszavak: vízügyi igazgatóság, szervezeti felépítés, Műszaki Osztály, szakaszmérnökségek, Forradalmi Bizottság, munkástanácsok, megtorlások, újraindítás.

ELŐZMÉNYEK

1953 októberében, a korábban jellemző szervezeti feldaraboltság után Magyarországon létrejött az egységes állami vízügyi szervezet. A Minisztertanács 1.060/1953. (IX. 30) számú határozata rendelkezett az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) létrehozásáról, hatásköréről, szervezetéről, továbbá a vízügyi igazgatóságok szervezetéről, hatásköréről is (*Vízügyi Értesítő*, 1953). Az ország észak-keleti részén, a Felső-Tisza-vidéken létrejött a „*Vízügyi Igazgatóság Nyíregyháza*” nevű szervezet, melynek működési területe döntően Szabolcs-Szatmár megyére terjedt ki, székhelye Nyíregyháza, kirendeltségének székhelye Mátészalka volt.

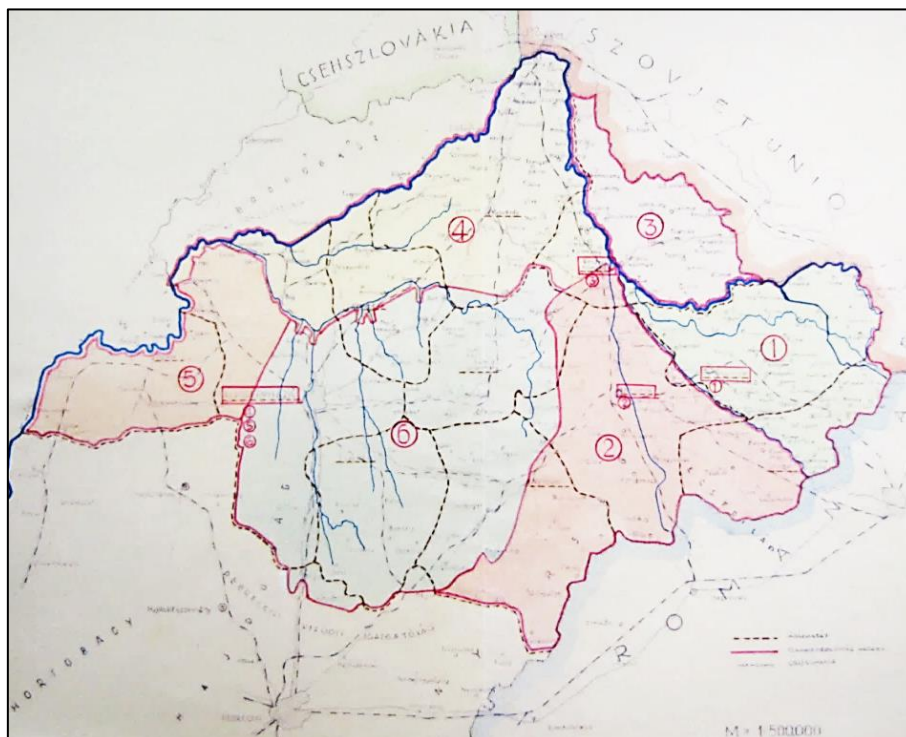
1. fénykép Az igazgatóság vezetői 1956-ban: Zboray Károly (1905-1968) igazgató, Mocos Sándor (1901-1964) igazgató-helyettes, Dabolczi János (1903-1985) osztályvezető-helyettes (Forrás: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

Az 1953 októberi alapítástól kezdődően az igazgatóság vezetője, *Zboray Károly* volt, aki 1956-ban is vezette a szervezetet. A Műszaki Osztály vezetője és egyben az igazgatóhelyettes-főmérnöke *Mokos Sándor*, helyettese *Dabolcsi János* főmérnök volt, aki egyúttal három szakmérnökség vezetői feladatait is ellátta (1. fénykép).

A *Felső-Tisza-vidék vízügyi múltja* kéziratos monográfia 3. *Felső-tiszai vízügyi szervezetek kialakulása és működési struktúrája 1953-ig* című fejezet szerint (*Konecsny 2021*) a Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Történeti Gyűjteményben megtalálható több 1956. évből származó eredeti igazgatósági dokumentum. Ezekből a fontosabbakat kronologikus sorrendben mutatjuk be.

Az 1955. június 1-i Szervezeti és Működési Szabályzat (11/6-1/1955) tartalmazza az igazgatóság működési területének leírását, fő feladatait (I. fejezet), továbbá a szervezeti felépítés leírását, sémáját (II. fejezet). Ez a szabályzat kisebb módosításokkal 1956-ban is érvényben maradt. Az igazgatóság keretében 3 központi osztály (Főkönyvelőség, Terv- és Beruházási Osztály és Műszaki Osztály) és 17 csoport, illetve részleg működött (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt. 1955).

Tekintettel arra, hogy a működési terület nagy volt és a közlekedési-szállítási lehetőségek korlátozottak, illetve a feladatok nagy része a területen jelentkezett, a munkák operatív részeit decentralizálva szervezték meg. Ezért 1955 június 1-től szakmérnökség elnevezéssel az igazgatósági területi kirendeltségeinek számát a korábbi egyről (Mátészalkai Kirendeltség) hatra (1. ábra) növelték (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

1. ábra A Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság működési területén 1955. július 1-én létrehozott hat szakmérnökség térképe: 1. Tiszaszamosközi, 2. Ecsediláp és Keletnyíri, 3. Beregi, 4. Szabolcsi Felső, 5. Szabolcsi Alsó, 6. Nyíri (Forrás: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

Az 1956. január 23-án kelt jegyzék tartalmazza a szervezeti egységek vezetőinek és beosztott alkalmazottainak nevét. A *Zboray Károly* igazgató által közvetlenül irányított Személyzeti Csoport vezetője *László Andrásné* főelőadó, az Igazgatási és Jogi Csoport vezetője *dr. Deák Endre* jogügyi tanácsadó, a Segédhivatal vezetője *Arnótfalvy Janka* volt. A Főkönyvelőséget *dr. Serly Ferenc* osztályvezető, a Terv és Beruházási Osztályt *Paulay Béla*, a Műszaki Osztályt *Mokos*

Sándor igazgató-helyettes főmérnök vezette (2. fénykép, 2. ábra). A Műszaki Osztály helyettes vezetője *Dabolczi János* főmérnök, egyben az 1., 2. és 3. szakaszmérnökségek központi irányítói feladatait is ellátta. A Műszaki Osztályon belüli csoportok létszáma jellemzően két-három fő volt, ennél többen a Gépészeti Csoportnál (14 fő) és a Tervezési Csoportnál (6 fő) dolgoztak. Az Árvíz- és Belvízvédelmi Csoportot *Gavallér Endre* főmérnök, a Folyamszabályozási Csoportot *Jancsó Gyula* főmérnök, az Öntözési és Kultúrmérnöki Csoportot *Tarnóczky István* mérnöki munkát végző technikus, a Gépészeti Csoportot *Kálnay András* főmérnök, a Tervezési Csoportot *Czibur Géza* főmérnök vezette (Forrás: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

2. fénykép A Műszaki Osztály csoportvezetői 1956-ban: *Gavallér Endre* (1904-1963) Árvíz- és Belvízvédelmi Cs., *Jancsó Gyula* (1919-2010) Folyamszabályozási Cs., *Tarnóczky István* (1903-1989) Öntözési és Kultúrmérnöki Cs., *Kálnay András* (1889-1969) Gépészeti Cs., *Czibur Géza* (1891-1960) Tervezési Cs. (Forrás: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

1956 január 23-tól a szakaszmérnökségek számát ötre csökkentették (az 5. sz. Szabolcs Alsó Szakaszmérnökséget a 6. sz Nyíri Szakaszmérnökségbe integrálták): 1.) Tisza-Szamosközi Szakaszmérnökség, Fehérgyarmat – vezető *Dabolczi János* főmérnök, helyettes vezető *Sándor György* mérnök-technikus; 2.) Ecsediláp és keletnyíri Szakaszmérnökség, Mátészalka – vezető *Dabolczi János* főmérnök, helyettes vezető *Sághy Mihály* mérnök-technikus; 3.) Beregi Szakaszmérnökség, Vásárosnamény – vezető *Dabolczi János* főmérnök, helyettes vezető *Konrád Rudolf* mérnök-technikus; 4.) Szabolcsi Felső Szakaszmérnökség, Nyíregyháza – vezető *Szeifert Gyula* mérnök; 5.) Nyíri Szakaszmérnökség, Nyíregyháza – vezető *Pusztai Pál* mérnök (Forrás: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

Az 1956. február 3-án a 681-1/1-1/1956. sz. a szakaszmérnökségeknek címzett levelet *Gavallér Endre* csoportvezető-főmérnök az Árvíz-Belvízvédelmi Csoport jegyzett előadóként és *Mokos Sándor* műszaki osztályvezető írt alá, tárgya „*víztömegmérések bevezetéséről*” volt. Mivel nem álltak rendelkezésre adatok a lefolyásra kerülő belvízmennyiségekről vízhozammérések végzését rendelték el. A mérések végzéséhez összesen 15 vízfolyásszelvényt jelöltek ki, az alábbi vízfolyásokon: Túr-belvíz főcsatorna (2), Tapolnok főcsatorna, Palád-Csécsei csatorna, Északi főcsatorna, Keleti főcsatorna (2), Lápi főcsatorna, Szipa főcsatorna (2), Csaronda főcsatorna, Belfő csatorna (3), Nagyhalász-Pátrohai csatorna. Nehézséget jelentett, hogy az igazgatóságnál csupán egy sebességmérő műszer állt rendelkezésre. Egy 1956. február 7-i levelében arra is felszólították a szakaszmérnökségeket, hogy az 1940, 1941. évihez mérhető belvízelöntések levezetésének alkalmasságáról készítsenek kimutatást (Forrás: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

Az igazgatóságnál 1956 tavaszán több ünnepi megemlékezésre is sor került. A Nemzetközi Nőnap alkalmából, a dolgozó nők megbecsülésének kifejezéséeként 17 fő részesült 100-200 Ft jutalomban (14-1/2-3/1956. számú Hirdetmény). Az 1956. április 4-i ünnep alkalmából az igazgatóság dolgozói versenyvállalást tettek. A versenyvállalások lényege az volt, hogy az évi tervet december 20-ra teljesítik (Forrás: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

Az 1. Tisza-Szamosközi-, 2. Ecsed-Keletnyíri-, 3. Beregi belvízvédelmi szakaszok védekezésének szervezését a *Dabolcsi János* csoportvezető-főmérnök által 1955. július 18-án készített táblázat alapján végezték. Ez tartalmazta a mértékadó belvízszinteket, a belvízvédelmi szakasz számát, nevét, területét, a főcsatornákat, a befogadókat, az átemelést végző szivattyútelepet, a gravitációs bevezetésnél lévő zsilipet, a vízmérce „0” pont magasságát (mAf), a mértékadó belvízszintet (mAf), a vízmércét kezelő csatornaórrjárás, szivattyútelep megnevezését, az esetleges különleges védelmi rendelkezéseket.

A belvízvédekezés lezárásakor a szakaszmérnökségek írásos jelentést készítettek. *Konrád Rudolf* mérnök-technikus, Vásárosnaményban, 1956. április 7-i jelentése a beregi márciusi belvívelöntésekről szólt. Nagyobb elöntések a Geregyeugornya- Csaroda- Márokpapi- Tarpa vonaltól délre, Tizzaszalka, Tiszavid és Tiszakerecseny községek határában voltak. Szivattyúzást Gulács, Tivadar, Tákos, Gergelyugornya, Tiszavid, Tiszaadony, Vásárosnamény községekben végeztek, 498 üzemóraban. Az elöntött terület 9 000 k. hold volt (az öblözet 15%-ka). 1956-ban a kultúrmérnöki ügyek az Árvíz- Belvízvédelmi Csoporttól, az Öntözési és Kultúrmérnöki Csoporthoz kerültek, ahol a csoportvezetői teendőket *Tarnótzky István* mérnök-technikus látta el (Forrás: *FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.*).

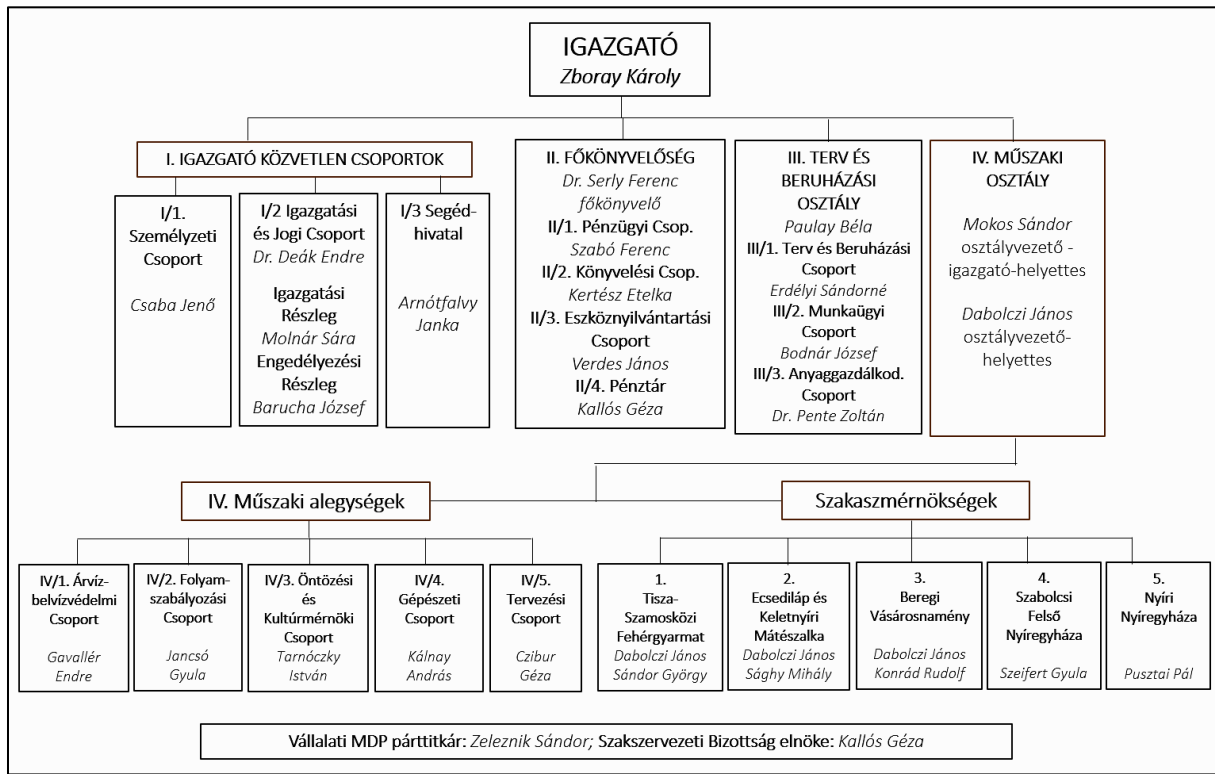
A 22-1/18-2/1956. sz. 1956. június 25-én kelt levélben *Zboray Károly* igazgató kérte a szakaszmérnökségek vezetőit, hogy végezzék el a villanyáram bekapcsolását ott, ahol ez kisebb munkával megoldható. Előnyben kellett részesíteni azokat a helyeket, ahol a belső vezeték már készen volt és ahol a távolságok kicsik. *Konrád Rudolf* például, 1956. augusztus 6-án Vásárosnaményból jelentette, hogy a 3. sz. Beregi Szakaszmérnökségnél a tiszavidi gátórház, a tizzaszalkai gátórház, szivattyútelep és gépészlakás alkalmas a munkák elvégzésére. A tarpai gátórháznál 1,1-3,7 km távolságról kellett az áramot bevezetni. A telefon bekapcsolási tervek elkészítése 1956. végén, a forradalom után is folytatódott (Forrás: *FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.*).

Az MDP megyei Bizottsága és a Megyei Tanács által kiadott Szabolcs-Szatmári Néplapban (*Néplap* 1956. június 5., XIII. évf. 130. szám), megjelent egy cikk „*A Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság dolgozóinak javaslata: Mit lehetne beruházás nélkül végrehajtani?*” címen, *Barna Bertalan* igazgatósági segédtechnikus tollából. Javaslatot tett állami beruházás nélküli, helyi erőforrások felhasználásával megvalósítható munkálatokra. Így műszaki segítség adására az árkok karbantartásához az érdekelt termelőszövetkezeteknek, állami gazdaságoknak, községi tanácsoknak. Javasolta, hogy az öntözéssel és halastó üzemeltetéssel foglalkozó termelőszövetkezetek érdekelt dolgozói számára tegyék lehetővé szakmai tanfolyam elvégzését. Elképzelése szerint, bizonyos szabályozási munkákkal a Tiszán Dombrádtól felfelé meg lehetett volna hosszabbítani a hajózható szakaszt. Végül a megtakarított anyagok felhasználásával a gát- és csatorna órházakat tatarozzák ki, vezessék be a villanyáramot, ahol még nincs bevezetve.

Ugyancsak a Néplapban a rövid hírek között jelent meg „*Békák, ürgék és egyebek*” című cikk, mely szerint a Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság kéziratos értesítőjének júniusi számában arról számolt be, hogy „*Óriási sikert aratott az igazgatóság vadonatúj cirkuszkocsija, amint végigvonult a nyíri tájakon*”. A Néplap kérdést intézett az OVF-hez: „*A rendkívül drága és feltűnő luxuskocsi (lakókocsi) végeredményében jó szolgálatot tesz... de nem lenne-e sokkal célszerűbb helyette olcsóbb és kevésbé feltűnő sátorlapokat beszerezni, s így több dolgozó feje fölé fedelet biztosítani esős időben?*” (*Néplap* 1956. június 24.).

Az 1956. évi dunai jeges árvizet követően, 1956 augusztusában a kormány elfogadta az árvízvédekezés távlati fejlesztési tervét (*Bényei* 1974). Megjelent a *Vízügyi Értesítőben* a 25/1956. (VIII.30.) MT. számú minisztertanácsi rendelet *Az árvíz- és belvízvédekezésről, valamint a helyi*

vízkárelhárításról. A megyei és városi állandó árvíz- és belvízvédekezési területi bizottságokban a megyei tanács végrehajtó bizottsági elnök vezetésével, a pártbizottság, a belügyminisztérium és honvédelmi minisztérium képviselője mellett az igazgatóságnak tájékoztató, konzultatív és végrehajtó szerepe volt.

2. ábra Az igazgatóság szervezeti felépítése és az egységvezetők neve 1956 őszén (Forrás: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt. adatai nyomán, szerző szerkesztése)

A 22-2/2-1/1956. számú, 1956. szeptember 20-i igazgatói levél megállapította, hogy a *Nyíregyházi Vízügyi Híradó* terjedelmében és tartalmában is hanyatlást mutatott. Ehhez hozzájárult, hogy a szakaszmérnökségek nem szolgáltatott adatokat. Zboray Károly igazgató felhívta a szakaszmérnökségek vezetőit, hogy jelöljenek ki adatszolgáltatási felelőst, aki a szakaszmérnökség területén összegyűjti a Híradó számára szolgáltatandó anyagokat és azt az igazgatósághoz beküldi. Az adatszolgáltatás terjedjen ki: a munkaverseny eredmények ismertetésére; a munkafelajánlások teljesítésére; az elért anyagtakarékosságra; a jó munkával kitűnt dolgozó-, illetve a hanyag vagy rossz munkát végző dolgozó felsorolására; az egyes dolgozó által elkövetett hibákra. A *Nyíregyházi Vízügyi Híradó* az 1956-os forradalom idején megszűnt és évekig nem is jelent meg hasonló igazgatósági kiadvány (FTH 2013).

Az 1956. szeptember 21-én kelt, OVF 684/102/1956. sz. Horváth Sándor főosztályvezető vízügyi igazgatóságnak küldött levelében a vízmérce „0” pont magasságok ellenőrzésére hívta fel a figyelmet. Utasítást adott, hogy az árvizek, jégtorlódások idején elmozdult vízmércék „0” pontját szintezéssel ellenőrizzék és gondoskodjanak a vízmércéknél magassági fixpontok telepítéséről. A munka eredményét, az ellenőrzött vízmércék műszaki adatait, a feltárt eltéréseket foglalják kimutatásba és 1956. november 15-ig terjesszék fel az OVF-hez. Ekkor a szakaszmérnökségek és a Vízrendezési Csoport feladata volt a vízrajzi feladatok jelentős részének végzése. Az igazgatóság dolgozói közül ebben az időszakban néhányan tagjai voltak a sztálinista Magyar Dolgozók Pártjának (MDP). A vezető beosztású szakemberek, nem voltak párttagok, így az

igazgató és igazgatóhelyettes, az osztályvezetők, főkönyvelő, csoportvezetők és szakaszmérnökök sem. A helyi Néplapban megjelent egy cikk *Zeleznik Sándor* mérnök, az igazgatóság MDP alapszervezeti párttitkár tollából „*Meg kell erősíteni a Vízügyi Igazgatóság pártszervezetét*” címen. A szerző elismerte, hogy a műszaki értelmiségiek számos sérelmet szenvedtek el az igazgatóságon, megyei viszonylatban is a legtöbb támadás itt történt az értelmiség ellen. Annak ellenére, hogy a dolgozók zöme műszaki volt, alig voltak képviselve a párttagok között. A mérnökök közül csak a cikk szerzője, volt párttag (*Néplap* 1956. okt. 16.).

Tekintettel a Nyírvíz-palotai központban lévő helyhiányra, az irodahelyiségek zsúfoltságára, próbálták kezelni a kedvezőbb elhelyezés lehetőségeit. Az Igazgatóság új központi székházának építésére vonatkozó első tervet az OVF 1956-ban engedélyezte. Az építési tervet a Nyíregyházi Városi Tanács biztosította. Az 1956. októberi események miatt azonban, több évre elhalasztották a beruházást (*FTH* 2012/2.).

Az akkori nehéz viszonyokat tükrözi az igazgatóság jogi tanácsadója, *dr. Deák Endre* 17-1/46-1/1956. 2. sz. a., 1956. október 11-én a 2. sz. Mátészalkai Szakaszmérnökségnek írt levele, mely szerint az igazgatósághoz javító-nevelő munkára beosztott dolgozó – aki munkájáért csökkentett díjazásban részesült - jogtalanul cséplési szabadságot kapott, és 41 napot hiányzott. A jogtanácsos felhívta a szakaszmérnökség vezetőjét, jelentse, hogy kinek az engedélyével mehetett a javító-nevelő munkára ítélt dolgozó szabadságra. *Sághy Mihály* a Mátészalkai Szakaszmérnökség vezetője 5/2-1957. számú, 1957. február 1-én kelt levelében arról értesítette a dolgozót, hogy az 1956. október 23. előtti időszakban javító-nevelő munkára ítéltnek a büntetése további intézkedésig fel lett függesztve (*Forrás: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.*).

AZ IGAZGATÓSÁG ÁLTAL 1956-BAN VÉGZETT MUNKÁLATOK

1956-ban az igazgatóságnál nagyberuházások kivitelezésére nem került sor, de az árvédelmi, belvízvédelmi és hatósági tevékenység mellett folyószabályozási (partvédő-) műveket építettek, töltésfejlesztést, belvízi csatornaszakaszok kotrását végezték. Fontos feladat volt a belvízi szivattyútelepek és műtárgyak karbantartási munkája, a védvonalakon lévő egyes épületek villamosítását és a telefonhálózat fejlesztése.

Sándor Sándor mérnök-technikus 1956. február 16-án Vásárosnaményban jelentést állított össze az igazgatósági vízijárművek 1955. évi teljesítményéről. A „*Szamos*” és „*Pajti*” nevű vontatóhajók motorjai főjavításon estek át. A vontatókat az igazgatóság hajózható folyószakaszából a Felső-Tiszán mintegy 190 km, a Szamos alsó szakaszán 20 km-en végzett partbiztosítási munkához szükséges anyagok szállításához használták. A három tanyahajóból egy új beszerzés volt, a 26 személyes „*Otthon*”. A „*Kuckó*” 14 személyes tanyahajót 198 munkanapon vették igénybe a Szamos folyón végzett munkálatoknál. A „*Derű*” irodahajó Tokajban, majd a Tiszán Vásárosnamény és Záhony közötti szakaszon, 382 napon át használták. Az 75 tonnás 1. sz. uszály a „*Szamos*” vontató mellett, míg a 71 tonnás 2. sz. uszály a „*Pajti*” vontató mellett dolgozott. Az „*István*” és „*Zoltán*” 20-20 tonnás kisuszályok szükség szerint a Szamoson és a Tiszán dolgoztak. Ezek mozgását a „*Pajti*” és „*Kovács*” motorok végezték. Nehézséget okozott, hogy a vízijárművek zöme Tokajban telelt, a javítóműhely pedig Vásárosnaményban volt (*Forrás: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.*).

A folyószabályozási munkák 1956-ban nem voltak befejezettek, a partok megkötése minden szükséges szakaszon nem történt meg. A munkákhoz elvégzéséhez részletes tervdokumentáció készült. Az igazgatóság működési területére vonatkozó térképen (3. ábra) bejelölték a szükséges folyószabályozási munkákat, a partvédőművek építésének-felújításának helyszíneit. A

Tiszán munkálatok folytak 25 helyszínen: Szabolcsi-, Balsai-, Vencsellői-, Nagyhalász-Verem-szei-, Csermelyhomoki, Szabolcsveresmart-Holttiszai-, Ruszka homoki, Tiszamagyarósi-, Újke-nézi-, Kapócsapáti-, Révaranyosi-, Krasznatorok alatti-, Olcsvaapáti-, Tarpa II. sz., Milota kö-zépső-, Milota felső-, Tiszabecsi partvédőművek (Tisza balpart); Szalókai-, Lónyai-, Tóhátnadályosi-, Vásárosnaményi-, Szamosatorok feletti-, Tarpa III. sz. -, Tarpa I. sz. -, Badallói partvédőművek (Tisza jobbpart). A Szamoson 11 szakaszon dolgoztak: Olcsvaapáti-Gerebsei-, Olcsvaapáti feletti-, Mákhelyi-, Panyolai-, Szamoskéri-, Kérsemjéni-, Nábrádi alsó-, Nábrádi felső-, Szamostatárfalvai alsó-, Szamosangyalosi-, Szamostatárfalvai felső. Csengeren kavics-termelő vállalat is működött, mely gépesítéssel (motoros kotró) és partfalépítéssel rendez-
kedt be az apró szemű kavics kitermelésére (Vázsonyi 1959).

3. ábra Térképrészlet az 1956. évi folyószabályozási munkákról (pirossal vonallal jelölték a mun-kákkal érintett folyószakaszokat) (Forrás: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

A Túr felső, régi folyószakaszán, az árvédelmi töltések biztonságának érdekében partvédőmű-veket építettek Sáricaszegnél és a tiszaberki u.n. Vaskapunál. A nagyhódosi közúti híd alatt 400 m-re fenékvízlépcsőt építettek a kőpillérek állékonyságának biztosítására. A garbolci közúti vasbetonhíd alatt 100 m-re ugyancsak a hídpillérek biztosítására, a fenékkimosás megakadá-lyozása céljából, fenékvízlépcsőt építettek (Vázsonyi 1959).

A közúti és vasúti műtárgyak védelmére 1954-1956-ban a Lónyay-főcsatornán 13 fenékgát épült (Vázsonyi 1959).

Az árvízvédelmi létesítmények fejlesztéséhez kapcsolódik, hogy a Túr 1955. évi árvize után, a romániai folyószakasz betöltése miatt és a magyarországi emelkedő árvízszint nyomán 1956-ban töltésemelést hajtottak végre. Ehhez csatlakozva a Palád és a Sáréger töltéseinek fejlesztése is megtörtént (Vázsonyi 1959).

1956. szeptember 24-én a vízügyi hatóság 684/25-1/1956. sz. véghatározatában engedélyezte a Tizsakerecseny községi Tanács kérelmére a község területén a Tisza hullámterén lévő nyár-igát megemelését, a Sziget dűlői csatorna mélyítését, meghosszabbítását és átereszes önmű-ködő csapóajtós zsilip építését (Vázsonyi 1959).

A Szabolcs-Szatmári Néplapban megjelent hír szerint, a Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság több mint félmillió forint értékű munkával a Tisza, a Szamos, a Kraszna folyók, és a Lónyay csatorna egyes szakaszain megkezdte a töltések építését (Néplap 1956. okt. 2.).

A Beregben 1947-1956 között 39 km-el nőtt meg a belvízi mellékcsatorna hálózat, az 1956-os év végéig 156 km-re. A Szipatorkolati (tiszaszalkai) szivattyútelep 3 szivattyú gépegységének

összteljesítménye 6,42 m³/s volt (Vázsonyi 1959). A beregi belvízborítás az 1956 évben maximum 12 200 kh volt, melyből 7 napig tartott 4 000 kh-on. A települések belvízviszonyai nem voltak megfelelőek, az útárkok rosszul kiképezettek, elhanyagoltak voltak.

A Szamos-Krasznaközi belvízvédelmi rendszer területén két helyszínen négy szivattyútelep működött. Olcsván (Olcsva I.) a két gépegységes összesen 3,00 m³/s-os telepnél az Északi főcsatornából a Szamosba szivattyúztak. Itt volt még egy gázolaj meghajtású kisebb, 0,050 m³/s-os esésnövelő berendezés (Olcsva II.). Nagyecsedden ugyancsak két gépegységes (Nagyecsed I.) összesen 8,30 m³/s a régi gőzüzemű telep a Krasznába szivattyúzott a Lápi főcsatorna mellékágából, továbbá a hat gépegységes, összesen 5,4 m³/s teljesítményű elektromos meghajtású gépek is üzemeltek (Vázsonyi 1959). Itt a belvízborítás 1956-ban maximum 12 200 kh volt, melyből 7 napig tartott 4 000 kh-on.

A Felsőszabolcsi Belvízvédelmi Rendszer területén összesen 13 szivattyútelep működött, 14,15 m³/s átemelő képességgel. 1956-1957. években a Dombrád-Szöveteni csatorna felújítását végezték. A csatornafelújítás során nehézséget okozott a munkatereken a II. világháborúból visszamaradt nagymennyiségű robbanóanyag eltávolítása. Az 1944-ben háborús károk következtében üzemképtelenné vált Dombrádi szivattyútelepnél új gázolajüzemű erőgépeket szereltek be, a telep teljesítményét 2,0 m³/s-ra növelve. (FTH 1973/4, Vázsonyi 1959).

A tiszalöki duzzasztás 1954. évi megkezdése után, a régi Tiszaberceli zsilipet véglegesen lezárták, mivel a befogadóba a Tisza vízszintjének megemelkedésével, a belvizek gravitációs bevezetésének lehetősége megszűnt. Így a Belfő csatornán érkező és felgyülemelő belvizeket a gőzüzemű szivattyútelep 3-4 naponkénti felfűtésével és leállításával lehetett a Tiszába átemelni, ami gazdaságtalan volt. Ezért az igazgatóság megbízta a MÉLYÉPTErv-et, a régi gőzüzemű szivattyútelep (Tiszabercel I.) mellett létesítendő kisegítő szivattyútelep (Tiszabercel II.) terveinek elkészítésével. A terv igazgatósági tervbírálata 1956. március 23-án került sor.

A Nyíri Belvízrendszer területén a Mágai szivattyútelepen az eredetileg gőzgép meghajtású centrifugál szivattyúkat 1956-ban cserélték le benzin-petróleum üzemű motorral hajtott szivattyúra. Egy 0,50 m³/s teljesítményű és egy 0,35 m³/s teljesítményű szivattyút építettek be. A Nyíri öblözetben 1956. évben a maximális belvízi elöntés 4 300 kh volt, 2 héten át 3 000 kh, 4 héten át 1 000 kh (Vázsonyi 1959).

A kormányzat által meghirdetett nagyarányú program nyomán az igazgatóságon 1954-ben elkészült az „Öntözési és halastó építési szakágazat” mezőgazdasági vízhasznosítási távlati terv (Nyíri 1963). 1956. év végéig 3 512 kh öntözőtelep épült ki (1. táblázat), de ebből csupán 1620 kh üzemelt, a megépített 46%-a (Vázsonyi 1959).

1. táblázat A Szabolcs-Szatmár megyében épített öntözőtelepek kultúránkénti megoszlása 1956-ban (Vázsonyi 1959)

	Összesen	Rizs	Szántó	Kert	Rét, legelő	Egyéb
Megépített öntözőtelep	3512	826	356	1147	910	273
1956 évben üzemelt	1620	598	15	560	400	47
1956 évben nem üzemelt	1134	110	240	225	345	184
Kikapcsolt öntöző telep	758	118	101	332	165	42

Az igazgatóság működési területén, 1956-ig nagy öntözőrendszerek nem létesültek. A telepek közül a legnagyobb területtel a Legeltetési Bizottság 400 kh-as Rakamazi legelője és a Tiszavasvári Állami Gazdaság Dankópuszta 300 kh-as rizstelepe rendelkezett (Vázsonyi 1959).

AZ 1956. FŐ FORRADALMI ESEMÉNYEI A MEGYÉBEN ÉS NYÍREGYHÁZÁN

Szabolcs-Szatmár megyében az első forradalmi megmozdulás - a Budapestiekkel egy napon - 1956. október 23-án Kisvárdán, míg Csengerben és Mátészalkán október 25-én történt.

1956. október 23-án a megyei Néplapban vízügyi témájú írás jelent meg, „*Tervek az öntözéses gazdálkodás kiterjesztésére*” címen. Egy másik cikk szerint javaslatot terjesztettek elő a városi tanácsnál „*Télen-nyáron a városé legyen a Sóstó*” címen. Eszerint: újjá kell építeni a fedett uszodát, 300 000 Ft szükséges a szálloda korszerűsítéséhez, a Svájci lak téli üdültetésre használható, a jégpályát a téli szórakozáshoz, igényesebbé kell tenni a Sóstói strandfürdőt, üveg-pavilon a szigetre, több szórakozóhely és a gyermeküdülők felújítása (*Néplap* 1956. okt. 23.).

1956. október 26-ig Nyíregyházán a megyei párt- és állami szervek még működtek (<https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/97186/ertekezes.pdf>).

Nyíregyházán, 1956. október 26-tól kezdődtek tüntetések, amit a budapesti harcokban előző napokban elesett nyíregyházi testvérpár, *Tárnoki Ferenc* 23 éves mérnök és *Tárnoki Tamás* egyetemi hallgató iránti kegyeletből szerveztek. A Megyei Pártbizottság munkatársai a Sztálin tér 21-ben lévő székházukról (ma Jósza András Múzeum) leszerelték a vörös csillagot. A Kossuth Étteremből (ma Korona Szálló) ezzel egyidőben repült ki egy Sztálin szobor és a kövezetre hullva darabokra tört. A szovjet hősi emlékművet, *Pátzay Pál* „*Kozák lovas*” szobrát ledöntötték, akárcsak az Északi (Morgó) temető szovjet síremlékét. Megalakult a városi forradalmi bizottság, nemzeti tanács és a munkástanács. A Nyíregyházi Városi Tanács előtt több ezer résztvevővel nagygyűlést szerveztek, megválasztották a munkástanács választást előkészítő bizottságot. A tüntetők meghallgatták *Szilágyi László*, *Molnár Jenő*, *Rácz István* beszédét. A rendőrség bejelentette, hogy egyetért és támogatja a forradalmi követeléseket. A városi börtönből megtörtént a rabok kiszabadítása (*Dikán* 2001).

1956. október 26-án elhangzott a helyi rádióban az Ideiglenes Munkástanács Intéző Bizottságának felhívása: „... Ezen a napon Nyíregyháza város dolgozói nemzetiszínű zászlók alatt felvonultak a város főterére azért, hogy a széles nemzeti egység nevében kibontakozó új életünkhöz erőt adjanak. ...” (*Szabolcs-Szatmári Néplap* 1956. október 27.).

A Damjanich laktanyánál a szétoszlatása céljából, a katonaság tüzet nyitott és kézigránát dobott a mintegy 500 főre duzzadt tömeg közé. A tüntetők szétoszlottak, a sebesülteket (21 könnyebb és 6 súlyosabb) a közeli kórházba szállították (*Dikán* 2001).

A nyíregyházi forradalmi események második napján, 1956. október 27-én a Néplapban megjelent írások címei jól tükrözik a legfontosabb történéseket: „*Nyugalom és rend kell*”, „*A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata*”, „*Őrizzük meg a város nyugalomát – Az Ideiglenes Munkástanács Intéző Bizottságának felhívása*”, „*A nyíregyházi Kossuth Lajos és a Zrínyi Ilona gimnáziumok, a Tanítóképző Intézet diákjainak Közös Követelése!*”. A Szabolcs-Szatmár megyei Munkástanács sztrájkbizottságának határozata: „1. A szovjet hadsereg azonnal vonuljon ki az országból; 2. Új magyar kormányt; 3. Sztrájkjogot a munkásságnak; 4. Teljes amnesztiát a forradalomban részt vett magyaroknak; 5. Ameddig ezt nem teljesítik, addig sztrájkolni fog Nyíregyháza munkás, paraszt, értelmisége, a közellátás, áramszolgáltatás, sajtó kivételével” (*Néplap* 1956. október 27.).

Október 28-ig a forradalmi tanácsok átvették a megye és Nyíregyháza város feletti irányítást, nemzetőrséget szerveztek. Fontos azonban megjegyezni, hogy az új rend vezetői nem követtek el erőszakot (*Lupkovics* 2009).

Az Ideiglenes Forradalmi Bizottság vagy „*ötös bizottság*” a Nyíregyházi Ideiglenes Városi Munkástanács lett. Az október 29-én megalakult Megyei Bizottság élére *Szilágyi László* került.

A Szabolcs-Szatmár Népe, a Megyei és Városi Munkástanács lapja 1956. október 29-i számában a „Hétfordulóra” című írásban az előző napok nyíregyházai forradalmi eseményeiről számolt be: „Csütörtökön még csak nemzeti lobogókat és kokárdákat láttunk. Pénteken már lelkesen tüntető tömeget. Számos vidéki város mintájára forradalmi tanácsok alakultak, megválasztották és megválasztják az üzemek igazgató tanácsát. Vasárnap bejelentették, hogy a város rendőrsége és honvédsége a nép mellett van, s a nemzetőrök oldalán részt kér a város nyugalma megőrzésének nagy munkájából ... Nyíregyházán ugyanekkor közvetlen megállapodás született a városba irányított szovjet csapatok és a munkástanács között: a szovjet hadi gépek nem zavarják a város nyugalma szüntelen felvonulásukkal. Ez a helyzet hétfőn. És örömmel mondhatjuk el, hogy az elmúlt éjszaka nyugodtan aludtunk. ...” (Néplap 1956. október 29.)

Október 30-ra az MDP megyei vezetése formálisan is lemondott. *Varga Sándor* megyei első titkárt és *Fekszti István* megyei tanácselnököt a forradalmárok letartóztatták.

Október 31-én Nyíregyházán, a járási székhelyeken és a községek többségében megkezdte működését a Forradalmi Katonatanács, mint rendfenntartó szerv (*Nagy 1995, Konczné 2001*).

Nyíregyházán a felkelők által létrehozott szervezetek: Szabolcs-Szatmár Megyei Kerületi Forradalmi Bizottság, Nyíregyháza Város Forradalmi Bizottsága, Katonai Forradalmi Bizottság. A vállalatoknál munkástanácsokat hoztak létre. *Szilágyi Lászlót* választották a Szabolcs-Szatmár Megyei Körzeti Forradalmi Bizottság vezetőjének. A Körzeti Bizottság 83 tagból állt, ebből 16-an a bizottság elnökségét képezték. A városi Forradalmi Tanácsot *Rácz István* irányította, a Forradalmi Katonai Bizottságot *Orlós főhadnagy* vezette.

A megyében a különböző forradalmi testületekben, bizottságokban 2 488 fő tevékenykedett. Nincs adatunk arra vonatkozóan, hogy az igazgatóság akkori dolgozói közül részt vett volna valaki ezekben a szervezetekben.

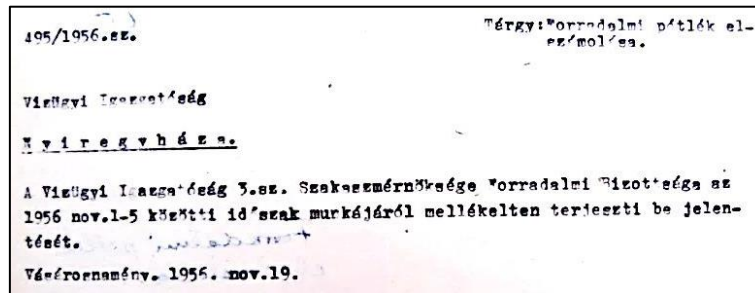
A megyében a letartóztatások 1956. november 5-től, a politikai büntetőpercek 1957 februárjától kezdődtek. A forradalmárok közül *Szilágyi Lászlót* és *Tomasovszky András*t halálra ítélték és 1957. május 6-án, illetve 1958. május 6-án ki is végezték. Börtönbüntetést kapott 205 személy, 107 pedig közigazgatási őrizet alá került. Rendőri felügyelet alá helyeztek 72 főt, bűnügyi nyilvántartásba vettek 344 személyt. Százakat bocsátottak el állásukból, vagy helyeztek büntetésből alacsonyabb munkakörbe. Sokan viselték évtizedekig az ellenforradalmi bélyeget, mely akadályozta szakmai pályafutásukat, veszélyeztette egzisztenciális létüket (*Nagy 1995*).

1956. OKTÓBER- DECEMBER AZ IGAZGATÓSÁGNÁL

Dr. Szeifert Gyula későbbi vízügyi igazgató, fiatal mérnökként szemtanúja volt, az 1956. októberi forradalom idején annak, amikor a helyi Forradalmi Bizottság felkérésére *Zboray Károly* igazgató a nyíregyházi szakszervezeti házban rendezett nagygyűlésen felszólalt. A 6-8 perces, politikai tartalom nélküli, de lelkesítő és kiváló szónoki képességgel megtartott beszédét követően óriási taps tört ki a tömött teremben. A forradalmi napokban tartott felszólalásának később számára nem voltak látható kedvezőtlen következményei (*Szeifert Gyula szóbeli közlése 2017*). Azonban 1959-ben, valószínűleg érezve, hogy a helyi párt és tanácsi körökben nem nézik jó szemmel a tevékenységét, megelőzve a támadásokat, *Zboray Károly* Budapestre az OVF-hez helyeztette át magát, ahol nyugdíjazásáig a folyamszabályozási ügyeket irányította.

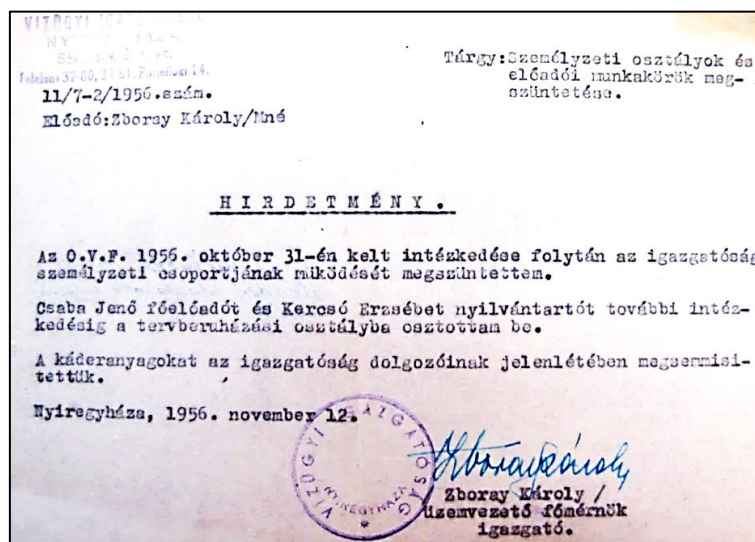
1956 október 26. után az igazgatósági pártszervezet és a szakszervezet tevékenysége szünetelt, viszont a vállalati Forradalmi Bizottságnak és Munkástanácsnak érzékelhető szerepe lett

a szervezet életében. Az 1956. november 22-én kelt, 14-1/2-3/1956.43. számú igazgatói Hirdetmény szerint: „A Munkástanács javaslata alapján az 1956. október 23-tól eltelt idő alatt a rendkívüli bérelszámolásokkal kapcsolatban végzett jó munkájukért Kusnyerik Józsefné nyilvántartót és Schmeisel Lajosné nyilvántartót 250-250 Ft pénzjutalomban részesítem”. A 495/1956. sz. levél, melynek tárgya a „Forradalmi pótlék elszámolása”, a szakaszmérnökségi Forradalmi Bizottság létét, működését bizonyítja: „A Vízügyi Igazgatóság 3. sz. Szakaszmérnöksége Forradalmi Bizottsága az 1956. nov. 1-5. közötti időszak munkájáról mellékelten terjeszti be jelentését. Vásárosnamény, 1956. nov. 19.” (4. ábra) (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.). Tehát ekkor nem a szakszervezet és párt tettek javaslatot, hanem a Munkástanács.

4. ábra A vásárosnaményi 3. sz. Szakaszmérnökség Forradalmi Bizottság jelentése az 1956. nov. 1-5. közötti forradalmi pótlék elszámolására (Forrás: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

Zboray Károly igazgató 1956. november 12-i 11/7-2/1956. sz. Hirdetményében közölte, hogy (OVF főigazgatói rendelkezés értelmében) a Személyzeti Csoport megszüntetésre került. A káderanyagokat a dolgozók jelenlétében megsemmisítették. A dokumentumon a bélyegzőn a sztálinista országcímert kikaparták (5. ábra). Címer nélküli bélyegző látható egy 1957. január 4-én kelt Hirdetményen is. Az 1957. január-áprilisi igazgatósági iratokon alkalmazott bélyegzőkön - az 1956. évi forradalom egyik jelképe - a Kossuth címer látható. Ennek használatát az 1957. május 23-án kiadott 1957. évi II. törvény 3. §-val szüntették meg (Vázsonyi 1959).

5. ábra A Személyzeti Csoport megszüntetéséről szóló 1956. november 12-i hirdetmény a kikapart címeres bélyegzővel (Forrás: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

A területi egységekre vonatkozó 1956. november 23-án készült kimutatás, az igazgatóság alkalmazottai mellett a szakaszmérnökségek által létrehozott fizikai dolgozói munkahelyeket

tartalmazta. Az öt szakaszmérnökség 152 főt foglalkoztatott közvetlenül. Legnagyobb számú munkást a 4. sz. Szabolcsi Felső Szakaszmérnökség és az 5. sz. Nyíri Szakaszmérnökség alkalmazta. A Gépészeti Csoport vidéki munkahelyein (Tiszabercel, Zúgó, Kétérköz, Kemece, Rókakút), a szivattyútelepeknél, műhelyeknél 32 fő dolgozott (*Vázsonyi 1959*).

A 11/8-4/1956. számú, 1956. november 27-én kelt, műszaki munkálatok folytatása tárgyú, műszaki csoportok vezetőinek és a szakaszmérnökségek vezetőinek címzett igazgatói levél a forradalmi események utáni időszak szakmai feladataival foglalkozott. A levél visszafogottan, nem használt jelzőket az átélt időszakra vonatkozóan, nem említette a sztrájkot, „*október 23. óta lefolyt események*”-et említett és csak az igazgatóság nehézségei és feladatai szempontjából foglalkozott a történetekkel. A „*kényszerű szünetelés miatt előállt lemaradás*” pótlásáról és a munkafegyelem megszilárdításáról értekezett. A levél célja az volt, hogy felrázza a dolgozókat a forradalom és annak következményei, illetve a megkezdődött megtorlásokkal kapcsolatos sokkhatásból és figyelmüket a politikáról szakma felé irányítsa. A lemaradások pótlására, a munkafegyelem megszilárdítására szólította fel a dolgozókat. Olyan munkák elvégzésére, melyek nem igényeltek külön költségeket (*FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.*).

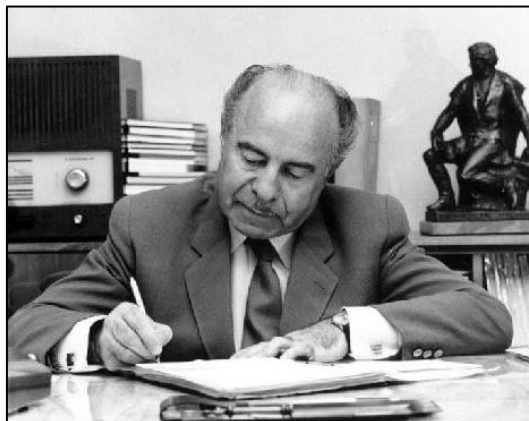
A 31-1/29-2/1956. számú, 1956. november 30-án kelt, pénzügyi rendelkezések tárgyában, a szakaszmérnökségek, a Gépészeti Csoport és Tervezési Csoport vezetőjének írt igazgatói körlevél utasítást adott a pénzügyek rendbetételére (*FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.*).

A külön jégjelentő szolgálat megszervezésével kapcsolatban, 1956. december 13-án kelt 681-284-1/1956. sz. *Mokos Sándor* igazgató-helyettes által aláírt kimutatás felsorolja a Tisza (17), Szamos (8), Túr (6), Kraszna (7), Lónyay-főcsatorna (11) mentén kijelölt 59 db. 3-15 km közötti hosszúságú szakaszt, és az észlelésre kötelezett gátőrök jegyzékét. Ezt a vízrajzi feladatot a Folyamszabályozási Csoport szervezte (*FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.*).

A 27-1/17-12/1956. sz., 1956. december 20-án kelt, „*Évi zárással kapcsolatos intézkedések*” tárgyú körlevél, a szakaszmérnökségeknek, Gépészeti és Tervezési Csoportnak szólt: „*Fel kell mérni és 1956. december 28-ig jelenteni kell azokat az anyagi károkat, amelyek az Igazgatóságot az 1956. október 23-tól eltelt rendkívüli időben érték állóeszközben, ruhákban, felszerelésekben és anyagokban bekövetkezett károsodásokat ...*” (*FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.*).

DÉGEN IMRE FŐIGAZGATÓ FELHÍVÁSA A VÍZÜGYI SZOLGÁLAT DOLGOZÓIHOZ

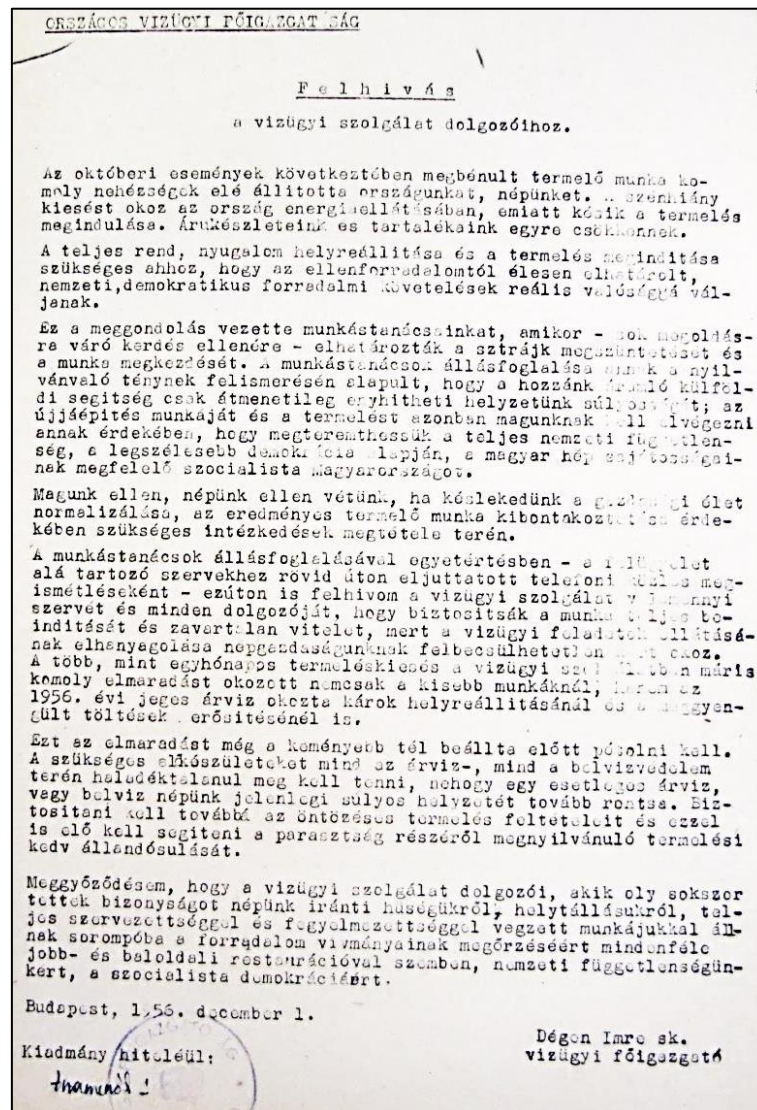
1955 december 1-től az OVF főigazgatói tisztségét *Rajczi Kálmán* távozását követően hosszú ideig *Dégen Imre* mérnök töltötte be (3. fénykép).

3. fénykép *Dégen Imre* (1910-1977) az OVF főigazgatója (<http://www.ovf.hu/hu/korabbi-hirek-2/degen-imre>)

Az 1956 október 23-án Budapesten kitört forradalom idején az OVF-nél és az igazgatóságoknál is megalakultak a forradalmi bizottságok. Dégen Imre főigazgató 1956. október 31-én utasítást adott a főigazgatóság és a felügyelete alatt álló vízügyi szervek személyzeti csoportjainak megszüntetésére. Az OVF Ideiglenes Forradalmi Bizottsága felhívására az főigazgatóság dolgozói a szovjet csapatoknak a főváros területéről történő kivonulásáig az ügyeleti szolgálat kivételével a hivatali munkát nem vették fel. A főigazgató október 31-i levelében kérte a szervek Munkástanácsait és a Forradalmi Bizottság vezetését, hogy „a forradalom nemes célja érdekében” védjék meg az ár- és belvízvédelmi műtárgyakat és biztosítsák a szükséges munkák elvégzését (http://www.dunamuzeum.hu/1956/vizugy/v_02.html).

6. ábra Dégen Imre OVF vízügyi főigazgató 1956 december 1-i felhívása a vízügyi dolgozókhöz (Forrás: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

Dégen Imre főigazgató 1956. december 1-én írta alá, a „Felhívás a vízügyi szolgálat dolgozóhoz” című dokumentumot (6. ábra), mely a Nyíregyházi Vízügyi Igazgatósághoz is beérkezett (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.). Ebben „A munkástanácsok állásfoglalásával egyetértésében” felhívta a vízügyi szolgálat valamennyi szervét és minden dolgozóját, hogy biztosítsák a munka beindítását és zavartalan vitelét, mert a több mint egyhónapos termelés kiesés a vízügyi szolgálatban komoly elmaradást okozott nemcsak a kisebb munkáknál, de az 1956. évi jeges árvíz

okozta károk helyreállításánál és a meggyengült töltések erősítésénél is, amit szerinte a keményebb tél beállta előtt pótolni kellett. A felhívás legérdekesebb része *Dégen Imre* akkori politikai állásfoglalását tartalmazta, mely szerint: nincs szükség sem jobb- sem baloldali restaurációra, meg kell őrizni a forradalom vívmányait, ki kell tartani a szocialista demokrácia mellett, és meg kell őrizni a nemzeti függetlenséget. A főigazgató tehát kiállt a forradalom vívmányainak megőrzéséért, ami ellentétes álláspont az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottság négy nappal később, 1956. december 5-én tartott ülésének határozatával, amely ellenforradalomnak nyilvánította az 1956 októberi eseményeket.

AZ IGAZGATÓSÁG A FORRADALOM LEVERÉSE UTÁNI IDŐSZAKBAN

Kevés adat áll rendelkezésre az igazgatósági alkalmazottak forradalomban való részvételéről és a leverést követő megtorlások vállalati vonatkozásairól, de egyértelmű, hogy ezekben az eljárásokban érintve volt több dolgozó, pl.: *Sághy Mihály, Sándor György, Horváth Zoltán*.

Sághy Mihály mérnök-technikust, aki 1955-től a mátészalkai III. sz. Szakasz-mérnökség vezetője volt, 1957. március 13-tól az igazgatóság Nyíregyházára rendelték be és 1957. április 1-vel áthelyezték a központba, ahol további intézkedésig a műszaki osztályvezető mellett teljesített szolgálatot. Vezetői beosztásából való felmentése, áthelyezése a forradalmi eseményekben való részvétele és a helyi politikai és rendvédelmi szervek üldözése miatt következett be. Rövidesen Kaposvárra helyeztette át magát az ottani Szakasz-mérnökségre. Az okokra magyarázatot ad az az írásbeli vélemény, amit 1962. március 21-én a mátészalkai III. Szakasz-mérnökség MSZMP Alapszervezete adott *Sághy Mihály* tevékenységéről: „... az 1956-os ellenforradalmi cselekményekben igyekezett aktívan bekapcsolódni, illetve szívesen felkereste az akkori gyűléseket és összejöveteleket. Bár súlyosabb cselekmények elkövetésére bizonyítékok nem voltak, mégis hivatali beosztásától elvárható és addigi felfogásának megfelelő álláspontját felcserélve az ellenség uszályába került. Egyébként Mátészalkáról való távozását is éppen ezek a tények sürgették miután a helyi szervek (Pártbizottság, rendőrség) felelősségre vonták viselkedéséért. ...Nagyobb egység (szakasz-mérnökség) vezetésére a fentebb említett okoknál fogva nem ajánljuk.” (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

Sándor György mérnök-technikus, aki a Fehérgyarmat székhelyű Tisza-Szamosközi Szakasz-mérnökség helyettes vezetője volt, még 1956. december 29-én főigazgatói rendkívüli jutalomkeretből részesült. Az 1957. június 29-én kelt, a III. sz. Szakasz-mérnökségnek szóló levél rögzítette, hogy a fehérgyarmati főépítésvezetőség munkájáért felelős *Sándor Györgyöt* távolléte idején *Demeter István* helyettesítette. Egy igazgatósági állománytáblázaton talált kéziratos bejegyzés rámutat távollétének okára: „1957. március óta ellenforradalmi tevékenységéért le tartóztatásban van.” Nincs adatunk arra vonatkozóan, hogy elítélték, vagy felmentették, de később visszatérhetett munkahelyére (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

Dr. Horváth Zoltán anyaggazdálkodással foglalkozó igazgatósági alkalmazottat az 1956-os forradalom évfordulói előtt rendszeresen behívták és néhány napig börtönben tartották, megalázó takarítási munkákat végeztek vele. Később, azért, hogy ilyenkor ne találják otthon, az igazgatóság néhány napos külszolgálatra küldte ki (*Szeifert Gyula szóbeli közlése, 2017*).

Az igazgatóság alkalmazott néhány olyan szakembert is, akik más munkahelyről érkeztek, aktívan részt vettek a forradalmi eseményekben, majd a forradalom leverését követően büntetést kellett elszenvedniük. Közöttük volt *Dalmy (Laubner) József* főmérnök, műszaki előadó és *Nemes László* főkönyvelő-helyettes, revizor.

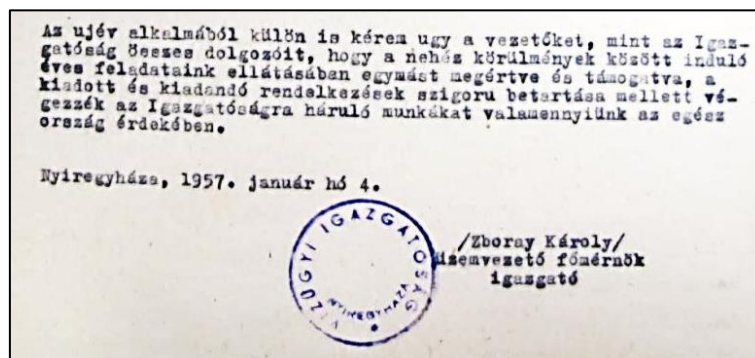
Dalmy (Laubner) Józsefet, az 1956-os forradalom után jogerős ítélettel másfél évre elzárták. Szabadulása után, 1958. november 26-tól került az igazgatóságához. Egy későbbi feljegyzés szerint, „Az 1956-os ellenforradalom idején a Debreceni Vízügyi Igazgatóságnál lévő dolgokba belekeveredett, amiért a Bíróság felelőségre is vonta. ...” (igazgatósági párttitkár 1961. július 1-i jelentése, az MSZMP Megyei Bizottság részére) (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

Nemes Lászlót az 1956. évi „ellenforradalmi cselekménye” miatt hadnagyi rendfokozatából honvédek fokozták le. 1958. május 20-án az igazgatóság előadói munkakörben foglalkoztatta, a későbbi években főkönyvelő-helyettes és főrevizor is volt (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

A forradalom utáni megtorlások, feltehetően nem érintették a gépészmérnök végzettségű Kollonai Bélát, aki az MDP pártvezetésből részt vett a nyíregyházi forradalmi események szervezésében, hiszen 1956. november 4-ét követően az MSZMP Szabolcs-Szatmár Megyei Bizottságán az Ipari Osztály vezetője, majd 1957. jún. 15-től a megyei tanács elnökhelyettese lett. Kollonai Béla 1962. szeptember 1-től 1967. április 15-ig az igazgatóság Vízgazdálkodási Osztályának vezetőjévé neveztek ki. Ő az 1956. október 26-i nyíregyházi forradalmi események során az öttagú ideiglenes munkástanácsnak Szilágyi László javaslatára lett tagja. Részt vett a munkástanács megalakulását tartalmazó felhívás megszövegezésében is. Sőt az Ideiglenes Városi Munkástanács Intéző Bizottságának megalakítása során titkárnak javasolták, de végül erre a tisztségre nem őt választották meg (<http://www.szabarchiv.hu>).

A 27-1/17-12/1956. számú, 1956. december 20-án kelt (e.a.: Serly Ferenc) szakaszmérnökségek, a Gépészeti Csoport- és a Tervezési Csoport vezetőinek szóló igazgatói levél az 1956. év pénzügyi zárásával kapcsolatos intézkedéseket foglalta össze. Utasítást tartalmazott arra vonatkozóan, hogy a csoportvezetők mérjék fel és jelentsék azokat az anyagi károkat, amelyek az igazgatóságot az 1956. október 23-tól eltelt rendkívüli időben érték állóeszközben, ruhákban, felszerelésekben és anyagokban (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

1957. január 1-től, a Műszaki Osztály keretében egy új műszaki csoport került kialakításra, azaz, hogy az Árvíz- és Belvízvédelmi Csoport kettévált. Létrejött a Belvízvédelmi és Kultúrmérnöki Csoport Gavallér Endre főmérnök és az Árvízvédelmi Csoport Dabolczy János főmérnök vezetésével. A többi csoportok az alábbiak voltak: Folyamszabályozási Csoport, Jancsó Gyula főmérnök, Öntözési Csoport, Tarnóczky István mérnök-technikus, Gépészeti Csoport, Kálnay András főmérnök, Tervezési Csoport, Czibur Géza főmérnök (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

7. ábra A címer nélkül igazgatósági bélyegző az 1957. január 4-i Hirdetményen (Forrás: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

Az 1957. január 4-én kelt 11/1957. számú Hirdetmény (7. ábra) az öt szakaszmérnökség helyzetével foglalkozott, melyeknek megnevezése, székhelye az alábbi volt: 1. sz. Szakaszmérnökség, Fehérgyarmat; 2. sz. Szakaszmérnökség, Mátészalka; 3. sz. Szakaszmérnökség, Vásárosnamény;

4. sz. Szakasz mérnökség, Nyíregyháza; 5. sz. Szakasz mérnökség, Nyíregyháza. Az 1., 2. és 3. sz. szakasz mérnökségek pénzügyi- és SzTK ügyeit Mátészalkán bonyolították, míg a 4. és 5. sz. szakasz mérnökségek e tekintetben a központi kezelésben voltak (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

Pusztai Pál az 5. sz. Nyíri Szakasz mérnökség (Nyíregyháza) vezetője, 1956 második felében távozott az igazgatóságtól. Budapestre helyezték át a VIZITERV-hez, majd később az OVH-hoz került. A szakasz mérnökség vezetője *Mályi János* mérnök lett (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

Az 1. sz. Szakasz mérnökség Fehérgyarmat, 2. sz. Szakasz mérnökség Mátészalka és 3. sz. Szakasz mérnökség Vásárosnamény vezetője *Dabolcsi János* csoportvezető főmérnök maradt, aki árvíz- és belvízvédelmi szempontból összefogta a központtól távolabb eső három szakasz mérnökség munkáját. Az operatív munkát végző helyettesek: *Sándor György* (1. sz.), *Sághy Mihály* (2. sz.), és *Konrád Rudolf* (3. sz.) mérnöki munkát végző technikusok voltak. A 4. sz. Szakasz mérnökség Nyíregyháza vezetője *Szeifert Gyula* mérnök volt (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

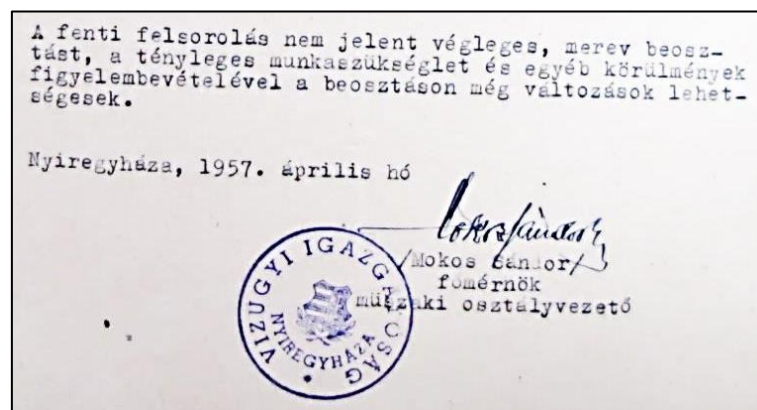
A 86/1957. számú, 1957. január 10-én kelt, *Mokos Sándor* műszaki osztályvezető főmérnök kimutatása szerint, az igazgatósági árvédekezés felelős vezetője *Zboray Károly* üzemvezető főmérnök igazgató volt. A védelemvezető helyettesei (váltásban), *Mokos Sándor* főmérnök, műszaki osztályvezető, *Gavallér Endre* főmérnök ár- és belvízvédelmi csoportvezető, *Kálnay András* csoportvezető-főmérnök, *Dabolcsi János* csoportvezető főmérnök és *Jancsó Gyula* főmérnök, folyamszabályozási csoportvezető voltak. A Megyei Tanáccsal, települési tanácsokkal, az ottani árvédelmi bizottságokkal, a honvédség, rendőrség, MÁV, szállítóvállalatokkal stb. az összeköttetést és az ügyeleti szolgálatot ellátó adminisztrációs személyzet feletti felügyeletet *dr. Deák Endre* jogügyi tanácsadó, *Barucha József* főmérnök és *Zeleznik Sándor* mérnök látta el (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

Az igazgatóság szervezeti felépítése 1957. február 11-től az alábbi volt: igazgató; az igazgató-helyettes által vezetett I.) Műszaki Osztály: 1.) Árvízvédelmi és Folyamszabályozási Csoport; 2.) Belvízvédelmi és Kultúrmérnöki Csoport; 3.) Vízhasznosítási Csoport: a.) Öntözés és Halastóépítés részleg, b.) Ipari, Ivóvíz és Magasépítés részleg; 4.) Műszaki Tervezési Csoport; 5.) Gépezeti és Üzemelési Csoport; 6.) Tervgazdasági Csoport; II.) Igazgatási, Jogi és Munkaügyi Csoport a.) Igazgatási, Jogi és Munkaügyi részleg; b.) Hatósági Engedélyezési részleg, c.) Segédhivatal; d.) Gondnokság; III.) Főkönyvelőség: a.) Pénztár, b.) SzTK ügyek, c.) Revizor; IV.) Érdekeltségi (társulati) Csoport; V.) Nagyobb műhelyek. A szakasz mérnökség száma 5-ről 3-ra csökkent. Az 1. sz. Tisza-Szamosközi- (Fehérgyarmat), a 2. sz. Ecsedilápi- és Kelet-Nyíri- (Mátészalka), és a 3. sz. Beregi- (Vásárosnamény) Szakasz mérnökségeket egyesítették 3. sz. Szatmár-beregi Szakasz mérnökség elnevezéssel, Mátészalka székhellyel. *Jancsó Gyula* csoportvezető főmérnököt a 3. sz. Szatmár-beregi Szakasz mérnökség ideiglenes vezetői megbízatása alóli felmentették és kinevezték az Árvízvédelmi és Folyamszabályozási Csoport vezetőjének. A VIZITERV-től áthelyezett *Paulay Béla* főmérnököt bízták meg a mátészalkai szakasz mérnökség vezetésével (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

1957 tavaszán *Vajda József* OVF főigazgató-helyetttest kormánybiztosnak nevezték ki. Neki kellett a forradalom utáni politikai felelősségre vonást elvégezni. A felelősségre vonás következményeként a forradalmi bizottsági tagok nagy részét elbocsátották állásukból, de később visszakerültek a vízügyhöz (http://www.dunamuzeum.hu/1956/vizugy/v_03.html).

Az igazgatósági átszervezések folytatódtak 1957. április hónapban is. Az OVF az új szervezeti struktúrát OVF 2476/1957. sz. rendelettel jóváhagyta és az igazgatóság 1957. évi létszámát 273 főben állapította meg. A dolgozók szervezeti egységekbe való beosztásában (8. ábra) 466 fő szerepelt, akik közül 65 fő a központi egységekben, 401 fő a szakasz mérnökségnél dolgo-

zott. Az igazgatóság vezetője továbbra is *Zboray Károly* üzemvezető-főmérnök volt, az igazgató-helyettes, és egyben a 34 fős Műszaki Osztály vezetője *Mokos Sándor* üzemvezető főmérnök. A Műszaki Osztályhoz hat csoport tartozott: 1. Árvédelmi és Folyamszabályozási Csoport *Jancsó Gyula* csoportvezető főmérnök vezetésével; 2. Belvízrendező és Kultúrmérnöki Csoport *Gavallér Endre* csoportvezető főmérnök vezetésével; 3. Vízhatszósítási Csoport (vezetőt nem neveztek meg); a.) Öntözés és halastó építési részleg - *Tarnóczy István* mérnök-technikus) és b.) Ipari, ivóvíz és magasépítés részleg - *Barucha József* főmérnök); 4. Műszaki Tervezési Csoport *Czibur Géza* csoportvezető főmérnök vezetésével; 5. Gépészeti és Üzemelési Csoport *Kálnay András* csoportvezető főmérnök vezetésével (a legnagyobb, 14 fős csoport). Az 16 fős Igazgatási, Jogi és Munkaügyi Csoportot *dr. Deák Endre* jogügyi tanácsadó vezette. Ide tartozott az Igazgatási, jogi és munkaügyi részleg, a Hatósági engedélyezési részleg, a Segédhivatal és a Gondnokság. *Dr. Serly Ferenc* osztályvezető vezetésével, a Főkönyvelőség 14 dolgozója három csoportba tagolódott: Pénztár és Könyvelés, SzTK Csoport, *Szabó Ferenc* revizor. Ekkor a szakaszmérnökségek száma háromra csökkent: I. sz. Szakaszmérnökség, Nyíregyháza; II. sz. Szabolcsi Szakaszmérnökség, Nyíregyháza; III. sz. Szatmár-beregi Szakaszmérnökség, Mátészalka. Az új számozás szerinti I. sz. és II. sz. Szakaszmérnökségek működési területe azonos volt a régi 5. sz. és 4. sz. Szakaszmérnökséggel, a III. sz. a régi 1., 2., 3. sz. Szakaszmérnökségek területével. A mátészalkai központ mellett, Vásárosnaményban és Fehérgyarmaton építésvezetőségek maradtak (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

8. ábra Részlet a dolgozók névszerinti beosztását közlő 1957. áprilisban kelt Kossuth címeres bélyegzővel ellátott körlevélből (Forrás: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

1957 áprilisában, a 940/1957. számú Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság hivatalos helyiségének beosztása tárgyú körlevél (8. ábra) ismertette a központban dolgozók elhelyezését. A központi irodák a Nyírvíz-palota 3. emeletén voltak. Itt az I. sz., és II. sz. szakaszmérnökségekkel együtt összesen 21 szoba állt rendelkezésre. Egy-egy szobában az igazgató és helyettese kivételével - akik egyedül voltak szobájukban - 2-7 fő került elhelyezésre. Olyan szoba is volt, ahol vegyesen, két csoport kellett elférjen. A szűkös elhelyezés miatt, nem volt minden dolgozónak külön íróasztala (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

Az OVF 4 516/1957. számú 1957. június 26-i rendeletével szabályozta a címerhasználatot: „1957. évi október 1-től csak az új címer használható. 1957. október 1. után a Kossuth címer, vagy a Magyar Népköztársaság 1949-ben kiadott címerét az épületekről el kell távolítani, feltéve, ha jelentékeny műszaki akadályba nem ütközik.” (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

Jelentős változást hozott vízügyi feladatok megosztásában 1957. augusztus 31-én az Elnöki Tanács 18/1957. sz. rendelete, a vízgazdálkodási társulatok alakításáról az érdekeltek sajtó,

helyi jellegű vízügyi feladatainak megoldására. Ezzel az államosítás során elkövetett hibát próbálták kijavítani. Az újonnan megalakított társulatok nem az érdekeltek saját gazdasági tevékenységének szervezetei, hanem – egyben saját érdekeik előmozdításával – az állami közfeladatok társadalmasítását és saját erő igénybevételével való ellátását szolgálták (*Bényei 1974*).

IRODALOM

- Bényei Zoltán* (1974): A Vízügyi Szolgálat Fejlődése (1945-1973). Vízügyi Műszaki Gazdasági Tájékoztató 61. sz. VÍZDOK. 135. o.
- Dikán Nóra* (1993): Az 1956-os forradalom utáni megtorlás Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei dokumentumai. 5. kötet. Nyíregyháza 1993
- Dikán Nóra* (2001): Az 1956. október 26-i (pénteki) nyíregyházi tüntetés története. A Nyíregyházi Jósza András Múzeum évkönyve 43. Nyíregyháza.
- Fejér László* (2019): A Magyar Hidrológiai Társaság kitüntetettjei. 1917-2017. Magyar Hidrológiai Társ. 350 o.
- Konczné Nagy Zsuzsanna* (2001): Szabolcs-Szatmár megye mezőgazdasága (1946-1961). A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Kiadványai III. Tanulmányok 9. (Nyíregyháza).
https://library.hungaricana.hu/hu/view/SZSM_Tan_09_Mezogazd_1945-61/?pg=109&layout=s ().
- Konecsny Károly* (2021): 3. Felső-tiszai vízügyi szervezetek kialakulása és működési struktúrája 1953-ig. In: *A Felső-Tisza-vidék vízügyi múltja*. FETIVIZIG Nyíregyháza. (Kézirat) 419 o.
- Lupkovics György* (2009): Az 1956-os forradalom utáni megtorlás. A Szilágyi László és társai-per jogtörténeti elemzése. Doktori (PhD) értekezés. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. 359 o.
<https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/97186/ertekezes.pdf?sequence=4&isAllowed=y>
- Mokos Sándor* (1962): Felső-tiszavidéki Vízügyi Igazgatóság. Nyíregyháza. Készült 10 pld. Mátészalkán. 16 o.
- Nagy Ferenc szerk.* (1995): A szabolcsi diákok szerepe a forradalmi eseményekben (1956). Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltári Évkönyv XI. Szerk.: Nagy Ferenc. Nyíregyháza. p. 259-268.
- Németh Péterné* (1998): Megtorlás és politikai perek az 1956-os forradalom után Szabolcs-Szatmár megyében.
http://www.szabarchiv.hu/drupal/sites/default/files/98_Megtorl%C3%A1s%20%C3%A9s%20politikai%20perek.PDF (letöltve 2022.04.15) (letöltve 2022.04.15)
- Németh Péterné* (1999): Az MSZMP apparátusának összetétele és szervezeti felépítése Szabolcs-Szatmárban 1956-1957-ben. http://www.szabarchiv.hu/drupal/sites/default/files/99_Az%20MSZMP.PDF (letöltve 2022.04.15)
- Ősz Krisztina - Pukkel Lászlóné - Szilasiné Pintér Anikó - Török Anett - Uri Ildikó Márta* (2018): Vízminőségi monitoring adatok értékelése a Felső-Tiszán, „kezdetektől-napjainkig”. 2018. szept. FETIVIZIG (kézirat) 121 o.
- Vázsonyi Ádám szerk.* (1959): Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság Vízgazdálkodási Adatgyűjteménye. I.-V. kötetek. (Kézirat)VITUKI-Nyíregyházi VIZIG. Nyíregyháza-Budapest.
- *** (1953): Minisztertanács 1.060/1953. (IX. 30) számú határozata.
- *** (1953): Vízügyi Értesítő. Az Országos Vízügyi Főigazgatóság Hivatalos lapja. 1953. november 26, I. évf., 1. sz.
- *** (1956): Vízügyi Értesítő. 25/1956. (VIII.30.) MT. számú minisztertanácsi rendelet az árvíz- és belvízvédekezésről, valamint a helyi vízkárelhárításról. 1956. szeptember 25.
- *** (1956): Szabolcs-Szatmári Néplap. Az MDP Megyei Bizottsága és a Megyei Tanács lapja. XIII. évf., 1956. okt. 2. sz. 1-2-i szám, valamint 1956. okt. 27-i szám.
- *** (1956): Szabolcs-Szatmári Népe. A Megyei és Városi Munkástanács lapja. XIII. évf., 1956. okt. 29.
- OVF-VITUKI-FETIVIZIG* (1965): Felső-Tiszavidék vízgazdálkodási keretterve. I. kötet. (Kézirat). Kiadó: OVF Vízügyi Tervező Vállalat. Budapest.
- *** (1961): Igazgatósági MSZMP titkár 1961. július 1-én kelt jelentése, válasz a Szabolcs-Szatmármegyei MSZMP Megyei Bizottság munkatársának szóbeli adatkérésére a Vízügyi Igazgatóság dolgozóiról.
- *** (1962-2020): Felső-Tisza Híradó. A Felső-Tisza-vidéki Igazgatóság dolgozóinak lapja.
http://www.dunamuzeum.hu/1956/vizugy/v_02.html (letöltve 2022.04.15)
http://www.dunamuzeum.hu/1956/vizugy/v_03.html (letöltve 2022.04.15)
<http://www.szabarchiv.hu> (letöltve 2022.04.15)
https://library.hungaricana.hu/hu/view/SZSM_Tan_09_Mezogazd_1945-61/?pg=109&layout=s (letöltve 2022.04.15)